

NPF

och andra samtidiga tillstånd och sjukdomar

Charlotte Sommar, leg. psykolog,
Vuxenpsykiatri Norra Halland
Samordningsförbundet, 18-08-30

Mycket vanligt med samtidiga tillstånd

- Ca 70 % av vuxna med ADHD och/eller autism har ytterligare någon neuropsykiatrisk eller psykiatrisk diagnos
- Ökad dödlighet: 2,5 ggr högre risk vid autism, 2 ggr högre vid ADHD
- Heltäckande diagnostisk bild och behandling centralt för prognosen!

Dagens agenda

- Samexisterande tillstånd (andra neuropsykiatriska funktionsnedsättningar)
- Psykiska sjukdomar
- Somatiska sjukdomar

Samtidiga np-tillstånd

- Mycket vanligt med samexisterande tillstånd vid NPF
- 85 % skolbarn med adhd har åtminstone en annan "essence-diagnos"
- 100 % av förskolebarn med autism har någon annan psykiatrisk eller medicinsk diagnos
- Genetiska syndrom finns hos 10 % av personerna med autism

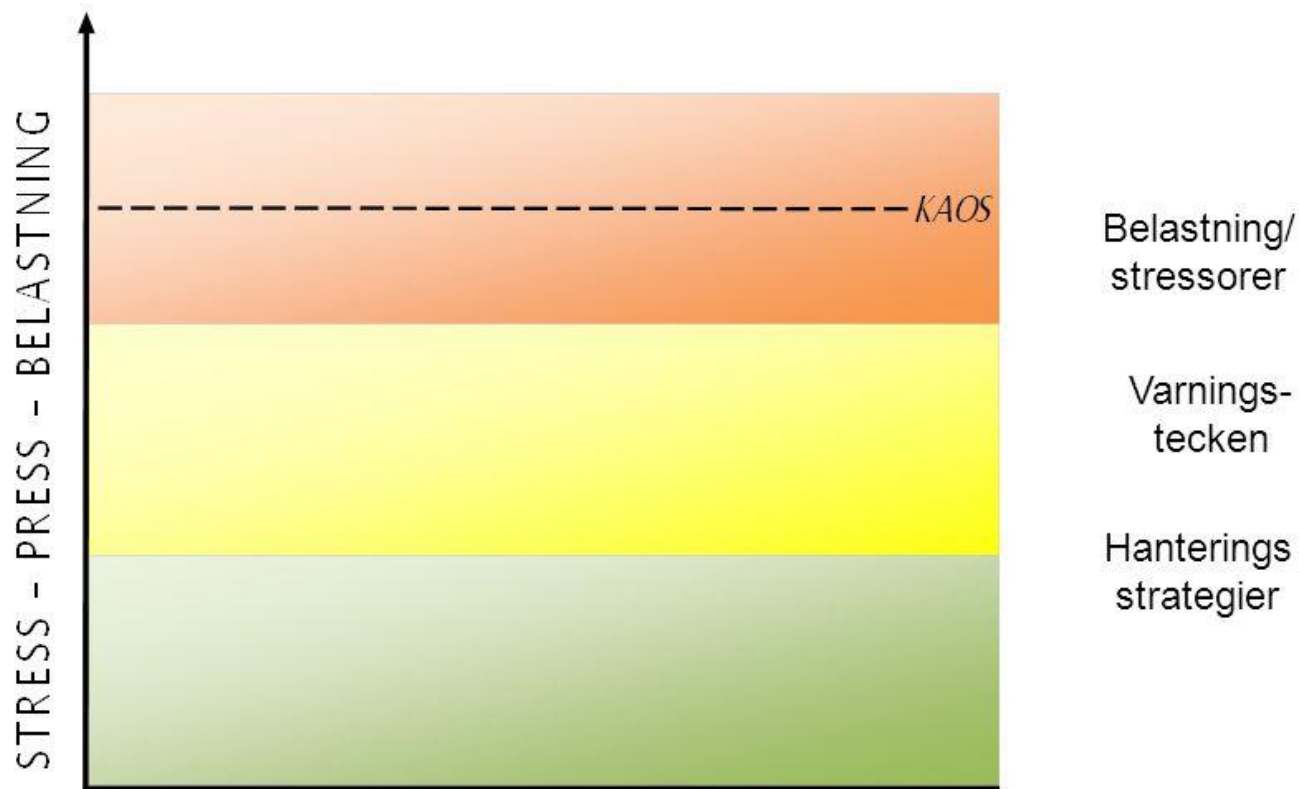
ESSENCE-begreppet

- *Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations*
- Lanserades av C. Gillberg 2009
- Var tionde barn uppvisar ESSENCE
- Förekomsten av flera symtom påverkar prognosen
- Viktigt ta hänsyn till hela bilden – specialisera mindre!

Psykisk samsjuklighet

- Kärnsymtomen vid NPF ger ökade svårigheter att hantera stress
- Ökad risk för trauma
- Svårigheter att tänka om sin situation, hitta andra lösningar
- Fler objektiva riskfaktorer: bristande nätverk, ekonomi, meningsfull tillvaro, hälsa

Stress och belastningsmodellen

Psykiska sjukdomar

- Ökad risk för
 - ångeststörningar, inkl social fobi och OCD
 - ätstörningar
 - depression
 - bipolär sjukdom
 - substansberoende (vid ADHD, mer oklart vid autism)
 - uppförandestörningar och antisocialitet vid ADHD (10-20%)
 - psykossjukdom, särskilt vid autism

Ökad risk för suicid

Hirvikoski et al 2016

- Personer med autism löpte 8 ggr högre risk att dö i suicid.

Risken högre för kvinnor och för personer med god intellektuell förmåga.

- Risken förhöjd även vid ADHD (ca 5 ggr högre i tonåren).
Också markant ökad risk för att dö i olycka.

Vad betyder det för oss?

- Arbeta förebyggande
- Viktigt vara observant på varningstecken på psykisk ohälsa och försämrat mående
- Svårigheter med kommunikation kan göra att personer inte söker hjälp
- Viktigt med samverkan

Somatisk samsjuklighet

- ADHD och autism förknippas med sämre fysisk hälsa.
- Ökad risk för fetma; epilepsi; astma.
- ADHD även migrän, värk, stressrelaterade sjukdomar.
- Autism: diabetes, hjärt-kärlsjukdomar

- Sömnstörning mycket vanligt.

Hinder för jämlik vård

- Sämre kunskap om sjukdomar och hur kroppen fungerar.
- Svårt komma till i vården: telefontider, svårtydda kallelser, missa tider.
- Bristande kontinuitet => stress => undvikanden.
- Troligt att personer med NPF använder vården på ett annorlunda sätt.

Faktorer som ökar tillgängligheten

- Tydlighet, från kallelse till vårdplanering.
- Kontinuitet.
- Begriplighet.
- Praktiskt strukturstöd – påminnelser inför möten, stödord från besöket.

Sammanfattningsvis...

- Ökad sannolikhet för andra NPF och för psykisk och fysisk ohälsa
- Viktigt att se hela personen och att vara observant på försämrat mående
- Stötta med struktur